

ARTICLES CENTRALS

Espanya: Veritat, Justícia, Reparació i Garanties de no Repetició

Jaime Ruiz

President de la Plataforma per la Comissió de la Veritat sobre els Crims del Franquisme

Fins a assolir l'any 1978 un marc constitucional democràtic, Espanya va patir una revolta militar, un cop d'Estat i una guerra civil que va portar els seus guanyadors a imposar una dictadura avalada pel nazisme i el feixisme, que es va mantenir durant 40 anys amb un règim dictatorial, il·legal i il·legítim. Avui, quan ens apropem a quatre dècades de democràcia a la nostra terra, aquesta continua mantenint una immensa quantitat de fosses en les quals jauen homes i dones que van ser els primers a aixecar-se en defensa del govern legítim i democràtic de la II República i contra el feixisme que s'estenia per Europa i es va imposar al nostre país.

Les dades són eloqüents: més de 150.000 desapareguts forçosos, més de 30.000 nens segrestats, robats, i més de 2.300 fosses documentades amb restes humanes de les quals només 390 han estat obertes. I juntament amb aquestes dades cal recordar que no existeix cap procediment judicial obert al nostre país, i no per voluntat dels afectats, siguin aquests familiars, coneguts o ciutadans interessats. Justícia continuen esperant les desenes, centenars, milers de víctimes de la dictadura que els va mantenir detinguts, torturats, exiliats, deportats, executats, sotmesos a treballs forçats, etc. Una justícia que gairebé quatre dècades després del final del franquisme, l'Estat i els tribunals els la continuen negant una vegada i una altra.

La primera iniciativa va ser la presentació de diverses denúncies i querelles per víctimes i associacions de víctimes i altres organismes l'any 2006 davant del Jutjat Central d'Instrucció número 5 de l'Audiència Nacional. El 16 d'octubre de 2008, el jutge va admetre a tràmit el cas i va ordenar que s'investiguessin els diversos crims de lesa

humanitat comesos en l'època franquista, amb la identificació dels responsables i amb diverses exhumacions i altres mesures. La sala II del Tribunal Suprem, en la seva sentència de 27 de febrer de 2012 dictada en la causa contra el Jutge Baltasar Garzón, a qui va absoldre, va decidir que no es poden investigar penalment els crims del franquisme i afirma que els delictes estan amnistiats, ja que han prescrit, i considera que a aquests crims no se'ls poden aplicar els principis del dret penal internacional. Es tracta d'una renúncia explícita a la investigació i sanció d'aquests crims, així com a la recerca de la veritat.

“ Les desenes, centenars, milers de víctimes de la dictadura continuen esperant justícia; per a vergonya de tothom no s'estan investigant els crims del franquisme ”

Al nostre país, per a vergonya de tothom, no s'estan investigant ni jutjant els crims comesos durant la dictadura franquista, tot i que cal assenyalar que hi ha alguna excepció en l'àmbit de la judicatura: “En una societat amb un dret penal en el qual s'està advocant per donar més protagonisme a les víctimes i els seus familiars, s'ha d'intentar afavorir que qualsevol víctima pugui cicatritzar les seves ferides. Aquestes persones, amb independència del temps transcorregut, han de tenir l'oportunitat de ser reparades o recompensades” (Jutgessa a Salas de los Infantes, Burgos); “Un estat democràtic no ha de tolerar que continuïn existint desenes de milers de víctimes d'una dictadura en fosses comunes o cunetes” (Associació Jutges per a la Democràcia); “Les víctimes del franquisme, moltes de les quals són d'avançada edat, tenen dret a una reparació adequada del seu sofriment” (Associació Jutges per a la Democràcia).

Les instàncies governamentals, per altra banda, lluny d'avançar en el desenvolupament d'un marc legislatiu que protegeixi les víctimes i parents i posi fi a la situació abans descrita, han anat barrant el pas a possibles interpretacions positives. El govern actual, presidit per Mariano Rajoy ha resolt buidar de contingut la ja limitada Llei de Memòria Històrica, amb el tancament de l'oficina d'atenció a les víctimes, la paralització de la

recollida d'informació i accés a determinats arxius i dotant de zero euros el pressupost destinat a les obligacions establertes en l'esmentada llei.

Des de la Plataforma per a la Comissió de la Veritat sobre els Crims del Franquisme, creada el setembre del 2012 davant del panorama desolador en el qual continuen les víctimes del franquisme, considerem que els drets a la veritat, la justícia i la reparació de les víctimes de crims de drets internacionals –inclosa la tortura– comesos durant la guerra civil i el franquisme continuen sent denegats al nostre país, una opinió compartida amb la majoria d'associacions de víctimes, de Memòria Històrica i de Drets Humans del nostre país.

“ Demanem l'aplicació del principi de legalitat internacional que obliga l'Estat espanyol a investigar i jutjar els crims del franquisme ”

Espanya disposa d'un marc institucional democràtic, estable, lluny de riscos o fallides forçades per organitzacions o grups que encoratgin plans d'odi en la nostra societat. Som membres de la Unió Europea i participem en els organismes de l'ONU estant avui asseguts en el Consell de Seguretat. Com encertadament va explicar el relator de l'ONU sobre la promoció de la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició, Pablo de Greiff, “la fortalesa de les institucions democràtiques queda molt més reflectida en la forma com aborden positivament les peticions dels ciutadans que en la seva capacitat de deixar certs temes fora de l'agenda pública”.

La reclamació que realitza la Plataforma perquè es constitueixi una Comissió de la Veritat sobre els crims del franquisme al nostre país (llegiu la declaració) se sustenta en el dret internacional, en l'experiència a més de 40 països i en les resolucions i recomanacions de l'ONU, el Comitè de Drets Humans, el Grup de Treball sobre Desaparicions Forçoses i el Consell d'Europa sobre el nostre país. Recomanacions que creem poden facilitar la resolució de les demandes de les víctimes i familiars, atendre el deure de la memòria i ser instrument per a la convivència democràtica.

Des de la Plataforma demanem l'aplicació del principi de legalitat internacional consagrat amb multitud de tractats i convenis internacionals i que obliguen l'Estat espanyol a investigar i jutjar crims que, encara que no estiguessin tipificats com a tals en la seva normativa interna, tindrien aquesta consideració en virtut dels principis generals del dret reconeguts per la comunitat internacional. Demanem, així mateix, que l'Estat cooperi amb la justícia argentina en relació amb les persones presumptament implicades en la comissió de crims de dret internacional i adopti les recomanacions que en els documents emesos per l'ONU impliquen interpretacions possibles que s'ajusten als requisits del dret i que permeten al sistema judicial ser accessible a les demandes de justícia dels ciutadans; que s'atenguin, sense dilació, les demandes de les víctimes i de les seves organitzacions, i la societat civil interessada, perquè el desenvolupament de les mesures que aquests informes plantegin per al nostre país siguin implementades com a polítiques d'Estat i en el conjunt de les institucions, amb el màxim acord possible, per tal d'aconseguir que les víctimes, els seus familiars i el conjunt de la societat coneguin la història i la memòria de les generacions que van patir crims que repugnen a la humanitat; i que s'estableixin les garanties de no repetició, base sobre la qual les noves generacions puguin ser educades i construir un futur en llibertat per a tothom.

Fotografia : Enrique Pratas

© Generalitat de Catalunya